

Микола Стопчак



РЕЖИМ ІНТЕРНУВАННЯ АРМІЇ УНР У ТАБОРАХ ПОЛЬЩІ ТА РУМУНІЇ (1921–1924 РР.) В СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті комплексно проаналізовано історіографічний доробок сучасних українських істориків щодо режиму інтернування Армії УНР у таборах Польщі та Румунії в 1921–1924 рр., визначені характерні риси історіографічного процесу, з'ясовані проблеми, що потребують подальшого наукового вивчення та інтерпретації.

Ключові слова: українська військова еміграція, інтерновані, режим інтернування, історіографія, історіографічний процес.

Важливим аспектом Визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. є безумовно історія Збройних Сил УНР, які виступили ключовим інструментом державотворення. Навіть втративши територію, Державний Центр УНР на чолі з С. Петлюрою зберіг від розпорощення Українську Армію, яка опинилась переважно у польських та румунських таборах для інтернованих, реорганізував її відповідно до умов інтернування, зробив дієвим фактором у боротьбі за відродження української державності.

Період інтернування Армії УНР у таборах країн Центральної Європи має велику бібліографію. З'явилась низка дисертацій, монографій, статей, спогадів, мемуарів з даної проблеми. Проте, не всі вони рівновартісні з точки зору повноти викладу матеріалу, об'єктивності, рівня теоретичних узагальнень, концептуального осмислення досліджуваного матеріалу. Неоднозначне, часто суперечливе висвітлення в зарубіжній і вітчизняній історіографії "таборового" періоду функціонування Армії УНР, державотворчого досвіду діяльності Державного Центру УНР в езилі нерідко призвело до викривлення суті історичних подій, фактів, появи неадекватних історичним реаліям висновків. Вищевикладене й зумовлює актуальність даної статті.

Варто зазначити, що одним з перших серед вітчизняних фахівців порушив досліджувану проблему В. Трощинський у комплексній праці "Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище" [15]. Запровадивши до наукового обігу багато нового фактологічного матеріалу, автор, поряд з висвітленням багатьох інших проблем, торкається й питань перебування інтернованих українських вояків у таборах Польщі та Румунії. Дослідник, зокрема, наводить дані про ті військові частини УНР, які наприкінці 1920 р. перейшли державні кордони цих країн [14, с. 20–21].

В. Трощинський характеризує таборовий період української політичної еміграції як "найтяжчий щодо матеріальних умов життя й морально-психологічного стану", зазначаючи при цьому, що не всі вояки такі умови витримували [14, с. 21]. На підтвердження своїх висновків автор наводить конкретні приклади. Водночас слід зазначити, що історик через досить широкий предмет дослідження не ставив за мету всебічно проаналізувати саме таборовий період військової історії УНР. Основна його увага зосереджувалась на з'ясуванні причин та етапів еміграції, вивченні її соціальної структури та правового становища. Тому в роботі не висвітлюються питання допомогової діяльності емігрантам з боку діаспорних організацій, розв'язання їх проблем на міждержавному рівні. Фактологічний матеріал, що стосувався обставин та умов перебування Армії УНР у таборах для інтернованих, залучався автором

переважно з раніше вже оприлюднених джерел – спогадів колишніх таборитів – П. Феденка, В. Сім'янцева, Г. Порохівського та ін. Тим не менш, праця В. Трошинського стала хорошим підґрунтям для подальшої розробки зазначеної проблеми сучасними вітчизняними істориками. Починаючи з другої половини 90-х рр. ХХ ст., дослідження вітчизняними фахівцями історії Збройних Сил УНР в період інтернування значно активізувалось. Над її різними аспектами плідно працюють М. Литвин і К. Науменко, С. Литвин, В. Сергійчук, А. Купцов, В. Пришляк, Г. Бурнашов та ін. Але найбільший внесок у вивчення обставин та умов перебування інтернованої Армії УНР у польських та румунських таборах зробили М. Павленко та І. Срібняк.

М. Павленко протягом 1996–1999 рр. надрукував 23 статті з окресленої проблематики, згодом на їх основі була видрукувана монографія автора [7], основні положення якої відображені у захищеній ним докторській дисертації [8]. У вступі до монографії М. Павленко дав чітке тлумачення термінів "полонені", "інтерновані", "режим інтернування", підкресливши, що "обидві категорії таборитів мали неоднаковий соціально-правовий статус, а режим військового полону істотно відрізнявся від режиму інтернування" [7, с. 5]. Зокрема, режим військового полону був досить суворим. Полонені були позбавлені права вільного виходу за межі табору, вони не залучались до праці, яка б оплачувалась, а отже не могли покращити свій матеріальний стан. Режим же інтернування був значно м'якшим. Будучи обов'язково розбросними, вояки інтернованих формувань підлягали соціальному захисту відповідно до міжнародних норм. Такі ж права поширювались і на цивільне населення, що опинилось у таборах [7, с. 5]. Автор, навівши міжнародно-правові норми Гаагських конвенцій 1899 та 1907 рр. щодо статусу й режиму утримування військовополонених та інтернованих, дійшов висновку, що досвід перебування наших співвітчизників в умовах полону й інтернування засвідчив, що їхній соціально-правовий статус та умови таборового життя були далекі від порівняно скромних вимог цих конвенцій [7, с. 6].

Позитивним моментом праць М. Павленка безумовно є значна документальна база, низку документів використано у праці вперше, що дозволило досить ґрунтовно дослідити обставини перебування українських вояків у польських та румунських таборах. На відміну від українській зарубіжних істориків, які обмежувались переважно короткими сюжетами про погані житлові умови та харчування інтернованих, М. Павленко розглядає у своїх працях значно ширше коло питань щодо режиму інтернування українських вояків. Їх всебічному висвітленню сприяла й вдало побудована структура монографії автора. Адже зазначене питання по кожній країні аналізувалось в окремих розділах. Це дало можливість не лише з'ясувати особливості режиму інтернування в кожній державі, а й здійснити порівняльний аналіз умов інтернування та їх наслідків у цих країнах. Зокрема, характеризуючи умови інтернування у Польщі, дослідник звертає увагу на той факт, що вони визначалися і регулювались спеціальною інструкцією, затвердженою польським Міністерством військових справ 2 грудня 1920 р. Аналізуючи інструкцію, автор відзначає, що вона враховувала специфіку контингенту інтернованих вояків у польських таборах, а саме: політичну непримиримість основних груп інтернованих – Армії УНР і російських білогвардійських формувань, наявність тут військовополонених радянсько-польської війни. Згідно інструкції всі ці категорії вояків мали бути відмежовані одна від одної шляхом дислокації в різних таборах або ізольованих секторах [7, с. 85].

Зазначена інструкція, констатує М. Павленко, передбачала певні права і свободи для інтернованих (збереження внутрішньої військової організації, наявність власної таборової адміністрації, збереження речей і майна за козаками і

старшинами, вільне переміщення в межах табору, більш-менш ліберальні умови виходу за межі табору для командного складу). Але існували й певні обмеження. Зокрема, зброя, коні, військові матеріали ставали власністю польської адміністрації; вихід з таборів дозволявся не частіше ніж раз на тиждень; таборити повинні були бути одягнуті лише у цивільний одяг, груповий їх вихід у населені пункти мав відбуватися лише у супроводі конвою [7, с. 85–87].

М. Павленко навів географію розташування таборів для інтернованих у Польщі – Вадовиця, Ланцут, Пикуличі, Каліш, Олександрів-Куявський, Петроков, дав детальну характеристику побутових умов кожного з них. Узагальнюючи стан житлових та санітарних умов у цих таборах, автор зазначає, що попри певні відмінності, для всіх були властиві однакові труднощі і проблеми: потреба в ремонті бараків, тіснота в них (де, як правило, мешкали по 200 – 250 чоловік), відсутність освітлення вночі (електричний струм ввечері вимикали), псування водогонів, недостатня кількість пічок і брак палива під час морозів, вихід з ладу пральних машин та дезинфекторень, нестача матраців, ковдр, мила тощо [7, с. 93–94].

На відміну від публікацій українських зарубіжних дослідників та перших праць вітчизняних істориків, які переважно зосереджувались на описі житлових умов та харчування інтернованих українських вояків, М. Павленко розглянув й інші проблеми, від розв'язання яких залежав побут таборитів. Одна з них – медичне обслуговування. Воно здійснювалось переважно польськими лікувальними закладами, хоча в окремих таборах функціонували й українські шпиталі. Спираючись на конкретні дані, М. Павленко дійшов висновку, що хоча у цих табірних шпиталях і бракувало ліків, обладнання, засобів санітарії, їх функціонування у таборах дозволило запобігти поширенню епідемії і пов'язаних з ними фатальних наслідків [7, с. 95].

Іншою гострою проблемою для інтернованих українських вояків протягом всього періоду перебування у таборах залишалась проблема їх обмундирування, адже з часом одяг та взуття, білизна ставали непридатними для використання. Оскільки через економічну кризу польська влада також не могла допомогти таборитам, цю місію взяли на себе міжнародні благодійні організації. М. Павленко, спираючись на низку нових архівних документів, навів конкретні приклади допомоги з боку таких організацій як Британський благодійний комітет, Міжнародний Червоний Хрест, Товариство друзів (Британія), а також католицькою церквою, українською діаспорою, Республіканською капелюю О. Кошиця тощо [7, с. 96–99].

Не обійшов автор у своїй праці й проблему морального стану інтернованих українських вояків. Він визначає його як пригнічений, особливо на початку інтернування, називає конкретні чинники, які його зумовлювали. Серед них, окрім важких матеріально-побутових проблем, ратифікація Ризького мирного договору 1921 р. польським урядом, що морально надломлювало значну частину українських військовиків, викликало у них сумніви щодо доцільності й перспективи їхнього перебування у таборах для інтернованих [7, с. 100]. Негативно впливали на їх моральний стан й упереджене ставлення польської адміністрації в ряді таборів, протиборство всередині української військової верхівки [8, с. 105]. Як наслідок – зростання числа дезертирів з таборів [7, с. 100].

Оскільки рівень матеріального забезпечення інтернованих в значній мірі залежав від працевлаштування, М. Павленко досить предметно розглянув зазначену проблему. Ним охарактеризовано види внутрішньотабірних робіт, до яких активно залучались інтерновані – сфера обслуговування, праця на кухні, на електростанції, в пральнях, пекарнях, шпиталі, шевських та кравецьких майстернях. Частина інтернованих залучалась у табірні структури: поліція, контррозвідка, пожежна команда. Автор проаналізував специфіку організації цих

робіт у конкретних таборах Польщі. Відзначено, що така праця часто супроводжувалась експлуатацією таборитів, недотриманням умов найму, заниженням вдвічі заробітної плати інтернованим порівняно з вільнонайманими працівниками. Тим не менш, на думку автора, "праця і мешкання поза таборами відкривала інтернованим кращі можливості для влаштування свого побуту, пристосування до майбутнього емігрантського життя [7, с. 112].

Умовам інтернування вояків Армії УНР у Румунії присвячено окремих розділ монографії М. Павленка. Автор не лише чітко назвав місця дислокації таборів для інтернованих, а й описав процес їх реорганізації протягом 1921–1923 рр. Була визначена чисельність українських інтернованих вояків у Румунії станом на липень 1921 р. – 868 чоловік, з яких близько 200 склали старшини [7, с. 260]. Зроблений висновок про те, що на початку інтернування у всіх таборах цієї країни, на відміну від Польщі, були створені елементарні умови для побуту. Козаки і старшини розміщались у просторих приміщеннях (причому старшини мешкали у кімнатах числом не більше 5 – 10 чоловік). Кімнати були умебльовані нарами для козаків, ліжками для старшин. Інтернованим видавалось постільна білизна, ковдри, подушки, харчовий пайок румунського солдата, до того ж старшинам щомісячно видавалось 300 лей для поліпшення харчування. Відносно задовільний санітарний стан у таборах Румунії, зазначає автор, дозволив запобігти виникненню і поширенню епідемій [7, с. 261]. Разом з тим, дослідник звертає увагу на той факт, що в матеріальному плані умови життя інтернованих, особливо рядових козаків, у румунських таборах були досить складними, тому гостро стояла проблема їх працевлаштування. У зв'язку з цим, у праці проаналізована діяльність Дипломатичної місії УНР в Румунії на чолі з К. Мацієвичем з метою працевлаштування таборитів, показано внесок країн Антанти, зокрема, Франції, в покращення матеріального становища інтернованих.

Варто погодитись з думкою вітчизняного історика І. Срібняка про те, що книга М. Павленка стала одним з найгрунтовніших досліджень з проблеми перебування інтернованих українських вояків у таборах країн Центральної Європи. Разом з тим, зауважимо, що й сам І. Срібняк, працюючи майже паралельно з М. Павленком, також зробив чималий внесок у вивчення історії української військової еміграції. У другій половині 90-х рр. ХХ ст. автор видрукував більше 50 статей та брошур з цієї проблематики. У доопрацьованому вигляді вони були видані трьома монографіями, які послужили підґрунтям для захисту докторської дисертації [13]. Хоча основний напрям наукового пошуку І. Срібняка полягає у комплексному аналізі військово-організаційної діяльності Державного Центру УНР по реорганізації Армії УНР, тобто, він є дещо іншим, ніж у М. Павленка, тим не менш І. Срібняк у своїх працях також розглядає питання щодо життя та побуту українських вояків у таборах для інтернованих. Серед багатьох праць автора у цьому плані слід, передусім, виділити його монографію "Обеззброєна, але не скорена". Працю вірніше досить потужна джерельна основа. Автор, широко використовуючи як раніше невідомі архівні матеріали, так і спогади колишніх вояків-таборитів, таборову пресу, праці зарубіжних істориків, подає докладну картину надзвичайно важкого табірної життя. Особливо потерпали інтерновані від поганого харчування. До нього додався брак взуття та одягу, нерідко відсутність елементарних умов для життя: води, засобів гігієни тощо. Особливо погіршувалось становище інтернованих взимку, коли стояли люті морози. І. Срібняк наводить витяг з рапорту Військового міністра Уряду УНР генерал-хорунжого А. Вовка у січні 1921 р. на ім'я голови Української військової ліквідаційної комісії полковника О. Данильчука про становище інтернованих у польському таборі Стрільково (Стшалково). "В Стрількові умови жахливі. Люди буквально голодують та

замерзають від холоду. За відсутністю палива було припинено приготування їжі і зараз страви готуються один раз на добу" [11, с. 41]. Про надзвичайно обмежений раціон інтернованих у Стрільково йдеться й у наведеному дослідником рапорті генерала О. Удовиченка від 23 січня 1921 р. на ім'я Головного Отамана військ УНР С. Пеглори. Пайок інтернованих складався на добу всього з 500 грамів хліба, 600 грамів картоплі, 100 грамів м'яса і 20 грамів цукру. "Якщо до цього козаки і старшини були напівголодні, – йдеться у рапорті, – то зараз буде страшний голод" [11, с. 42]. Аналогічна ситуація була притаманна й іншим польським таборам. Дещо кращою вона була у таборах для інтернованих в Румунії, хоча, як зазначається у праці І. Срібняка, й там українські вояки потерпали від багатьох побутових і економічних проблем. Все це, робить висновок дослідник, вимагало негайного здійснення цілої низки заходів з боку Державного Центру УНР з метою кардинального покращення побуту українського вояцтва. У праці І. Срібняка охарактеризовані напрямки діяльності вищих урядових і військових інституцій УНР, громадських емігрантських організацій по унормуванню становища інтернованих у Польщі та Румунії. Особлива увага звертається заходи, спрямовані на працевлаштування таборитів. Дослідник, аналізуючи ці заходи, зазначає, що вони дозволили на літо 1922 р. покращити матеріальне становище інтернованих: вояки придбали одяг і взуття, почали краще харчуватися. Але з наближенням осені їх умови побуту та життя знову почали погіршуватись, особливо у Польщі, і не в останню чергу через політику польської центральної влади і табірної адміністрації, які намагались скоротити видатки на утримання інтернованої Армії УНР [11, с. 41–42].

Підводячи підсумки щодо загального становища Української Армії під час перебування у польських та румунських таборах, І. Срібняк зазначає, що попри певне його покращення в окремі періоди, воно в цілому було "надзвичайно тяжким, а подекуди і взагалі неможливим". І все ж, робить висновок дослідник, незважаючи на всі негаразди, "інтернована і нечисленна Армія УНР продовжувала залишатися реальною військовою силою, яка (при сприятливих умовах) стала б надійними підґрунтям для розгортання національних частин на теренах України після проведення мобілізації" [11, с. 33].

Умови інтернування вояків Армії УНР у Польщі та Румунії розглядаються І. Срібняком й у розділі 5 іншої його монографії – "Українці на чужині" [12]. Але, оскільки метою даної монографії є висвітлення історії української військової еміграції, які перебувала на терені багатьох інших європейських країн, у т.ч. Туреччині, Сербії, Болгарії, Австрії, Франції та ін., матеріали щодо режиму інтернування Армії УНР були досить стислими і практично аналогічними тим, що були використані у попередній праці автора – "Обеззброєна, але не скорена".

Серед публікацій сучасних вітчизняних дослідників кінця 90-х рр. ХХ ст., які певною мірою торкались окресленої проблеми, можна також назвати колективну монографію тернопільських науковців "Українська еміграція – від минулщини до сьогодення" [5], останній том із серії "Україна крізь віки" під назвою "Українці в світі" [15], статтю О. Вагіної [1], дисертацію Т. Плазової [10] та деякі інші. Але наведені у них матеріали мають фрагментарний характер і не дають суттєвого прирощення знань щодо таборного періоду інтернованої Армії УНР.

Слід зазначити, що у 90-х рр. ХХ ст. значний внесок у вивчення досліджуваної проблеми зробили історики країн, які були осідками інтернування Української Армії. Активно працювали у галузі вивчення історії інтернованих вояків Армії УНР польські історики Є. Вішка, З. Карпусь, А. Колянчук, Р. Потоцький, К. Пашкевич. Проблематикою еміграції у Чехословаччині займаються також чеські та словацькі дослідники З. Сладек, Б. Зелінський, А. Мушинка, А. Моравкова та ін., але вони не виокремлюють діяльність української еміграції із загального контексту. Досить предметний аналіз їхніх

праць був здійснений вітчизняними фахівцями М. Павленком [7, с. 22–26], І. Кудрицькою й І. Срібняком [4], В. Футалою [19, с. 124–129], що позбавляє нас від необхідності давати їм історіографічну оцінку. Як виключення, відзначимо активну участь у вивченні історії української військової еміграції у Польщі польського дослідника Александра Колянчука з міста Перемишля, свідченням чого є низка підготовлених ним праць з досліджуваного питання як у польських, так і українських фахових виданнях. На їх основі автором була надрукована монографія [2] та захищена у Львові кандидатська дисертація [3]. У монографії обставини та умови інтернування Армії УНР у польських таборах висвітлено у розділі 4 "Створення та діяльність таборів інтернованих вояків Армії УНР". Автор детально викладає історію появи кожного з таборів, констатує важкі побутові умови, в яких опинилась інтернована Армія УНР. Він зазначає, що практично усі табори були не пристосовані до зими і до такої кількості людей, не вистачало продовольства, одягу, взуття, засобів гігієни. Але особливо дошкуляло брутальне ставлення до інтернованих з боку найнижчого щабля польських військових охоронців [2, с. 86].

Працю А. Колянчука вирізняє сильна джерельна основа, адже у науковий обіг було вперше запроваджено цілу низку документів, які раніше не публікувалися. Це – архівні документи еміграції та державно-громадських структур Польщі, публікації тогочасної української і польської преси, державних і військових діячів УНР, Другої Речі Посполитої, УСРР. Активно використовувались збірники документів і матеріалів, які були підготовлені як польськими, так і українськими істориками. Слід відзначити використання автором у праці великої кількості світлих, які роблять розповідь автора про період інтернування Армії УНР більш яскравою і виразною, дозволяють побачити постаті тих, хто мужньо перетерпів всі незгоди перебування у польських таборах в ім'я незалежної України. При цьому потрібно віддати належне А. Колянчуку й за те, що він підняв у своїй праці проблему збереження історичної пам'яті про цей складний період боротьби українського народу, його війська за незалежність, зробив конкретні кроки у цьому напрямі. Зокрема, він поставив питання про відновлення військового цвинтаря вояків Армії УНР у Ланцуті, встановлення імен померлих вояків, які, як невідомі, поховані у братських могилах на таборових кладовищах. Наведена автором карта розташування майже 30 цвинтарів та могил вояків Армії УНР на території сучасної Польщі [2, с. 193] дає можливість нинішньому молодому поколінню українців виявити свою повагу і вдячність до тих, хто, незважаючи на важкі незгоди та поневір'яння по таборах для інтернованих, продовжував боротьбу за вільну українську державу. Адже багато з тих могил та цвинтарів потребують догляду та облаштування.

У перше п'ятнадцятиріччя ХХІ ст. історики незалежної України продовжили дослідження різних аспектів таборового періоду Армії УНР. Але як засвідчив аналіз публікацій за 2001 – 2015 рр., у жодній з них питання щодо режиму інтернування вояків Армії УНР у польських та румунських таборах майже не розглядаються. Лише декілька рядків та прикладів щодо важких побутових та моральних умов інтернування українських військовиків містить фундаментальна праця С. Литвина "Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана" [6]. Практично обійдене це питання у шеститомній праці "Політична історія ХХ століття", п'ятий том якої присвячений дослідженню історії української політичної еміграції в Європі у міжвоєнний період [16]. Лише короткі сюжети про морально-психологічний стан емігрантів у 20-ті рр. ХХ ст. без деталізації місця їх осідку мають місце у на загал солідній праці В. Піскун "Політичний вибір української еміграції (20-ті рр. ХХ ст.)" [9]. Його характерною рисою дослідниця вважає тугу за батьківщиною та залишеними родинами. Дещо більша увага приділена взаємозв'язку соціально-побутового становища емігрантів та їх

політичних настроїв. Але й цей аспект висвітлюється дослідницею в загальному плані, політичні настрої інтернованих таборитів спеціально не розглядаються, хоча ці чинники навіть для різних таборів в одній країні нерідко різнилися.

Отже, складається враження, що проблема режиму інтернування Української Армії в таборах Польщі та Румунії, його наслідків себе вичерпала. Безперечно, колосальна робота, проведена вітчизняними фахівцями щодо дослідження даної проблеми у 90-ті рр. ХХ ст., дала відчутні результати. Разом з тим, підстав більше до неї не повертатися, "закрити", на нашу думку, ще немає. Є аспекти, які потребують подальшої поглибленої розробки. Зокрема, й до цього часу у публікаціях і закордонних, і вітчизняних дослідників є суттєві відмінності у визначенні як кількості інтернованих у конкретних таборах Польщі та Румунії, так і тих, хто загинув в умовах важкого табірної життя. Прізвища багатьох з них до сьогодні невідомі. Це потребує подальшого дослідницького пошуку у вітчизняних та закордонних архівах (польських, румунських, чеських, словацьких та ін.), з тим, щоб повернути з небуття імена тих, хто не схиливши голову перед більшовицькою навалюю, у важких умовах інтернування продовжив боротьбу за незалежність України. Можна було б подумати про складання мартирологу тих вояків, які загинули у цій боротьбі. Є потреба у більш глибокому вивченні питання про вплив політичного протистояння у верхівці української військової еміграції на морально-психологічний стан інтернованого вояцтва, його настрої. Заслужовує на увагу ідея підготувати окремі монографічні дослідження, які б у комплексі розглядали такі проблеми таборного життя інтернованих як "Медична справа в умовах інтернування", "Працевлаштування інтернованих", "Таборова адміністрація й інтерновані: взаємини", "Роль громадських емігрантських організацій у поліпшенні умов інтернування" тощо. Слабко досліджена проблема взаємин таборитів з місцевим населенням. Поглиблене вивчення цих та інших проблем дозволить, на наш погляд, створити більш повнокровну картину надзвичайно складних умов інтернування, які пережили вояки Армії УНР, а отже яскравіше відобразити для сучасників, особливо молодих людей, велич їхнього подвигу в ім'я незалежності України.

Список використаних джерел

1. Вагіна О. М. Розміщення українських емігрантів у європейських країнах 1918–1939 рр. / О. М. Вагіна // Культура народів Причорномор'я. – 1998. – № 5. – С. 352–354.
2. Коляничук О. Українська військова еміграція у Польщі (1920–1939): автореф. ... дис. канд. іст. наук : спец. 20.02.22 "Військова історія України" / О. Коляничук. – Львів, 2000. – 19 с.
3. Коляничук О. Українська військова еміграція у Польщі (1920–1939) / О. Коляничук. – Л, 2000. – 278 с.
4. Кудрицька І. М. Громадсько-політична діяльність української еміграції в Польщі, Чехословаччині та Румунії у міжвоєнний часі (до історіографії проблеми) / І. М. Кудрицька, І. В. Срібняк // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: "Історія, економіка, філософія". – К., 2001. – Вип. 5. – С. 92–195.
5. Лановик Б. Д. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення: навч. посіб. / Б. Д. Лановик, М. В. Граф'як, Р. М. Матейко та ін. – Тернопіль : Чарівниця, 1999. – 512 с.
6. Литвин С. Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана / С. Литвин. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2001. – 640 с.
7. Павленко М. І. Українські військовополонені й інтерновані у Польщі, Чехословаччині та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.) / М. І. Павленко. – К., 1999. – 352 с.
8. Павленко М. І. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччині та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.): автореф. дис. ... докт. іст. наук: спец. 07.00.02 "Всесвітня історія" / М. І. Павленко. – К., 2000. – 34 с.
9. Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-ті рр. ХХ ст.): Монографія / В. Піскун. – К.: МП "Леся", 2006. – 672 с.
10. Плазова Т. І. Діяльність Українського Повстансько-Партизанського Штабу в історіографії міжвоєнного періоду / Т. І. Плазова // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Держава та армія. – Л., 2004. – № 502. – С. 47–51.
11. Срібняк І. Обеззброєна, але не скорена. Інтернована Армія УНР у таборах Польщі і Румунії (1921–1924 рр.) / І. В. Срібняк. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги ; Філадельфія, 1997. – 187 с.
12. Срібняк І. Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах

Центральної та Південно-Східної Європи: становище, організація, культурно-просвітницька діяльність (1919–1924) / І. Срібняк. – К., 2000. – 280 с. 13. *Срібняк І. В.* Полонені та інтерновані вояки-українці в Європі (1914–1924 рр.): автореф. дис. ... докт. іст. наук: спец. 07.00.02 "Всесвітня історія" / І. В. Срібняк. – К., 2000. – 39 с. 14. *Троцинський В. П.* Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. П. Троцинський. – К.: Інтел, 1994. – 260 с. 15. *Троцинський В. П.* Україна крізь віки: у 15 т. Т.15: Українці в світі / В. П. Троцинський, А. А. Шевченко. – К.: Альтернативи, 1999. – 351 с. 16. *Троцинський В. П.* Політична історія ХХ століття: У 6 т. – Т. 5: Українці за межами УРСР (1918–1940) / В. П. Троцинський, А. А. Шевченко, Р. Г. Симоненко. – К., 2003. – 717 с. 17. *Файзулін Я. М.* Другий Зимовий похід в контексті української національно-визвольної боротьби 1917–1921 років: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 09.00.12 "Українознавство" / Я. М. Файзулін. – К., 2008. – 16 с. 18. *Футала В. П.* Суспільно-політичне життя українців у міжвоєнній Польщі: історіографія: автореф. ... дис. докт. іст. наук: спец. 07.00.06 "Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни" / В. П. Футала. – К., 2011. – 36 с. 19. *Футала В. П.* Українська державно-політична еміграція у Польщі (1920–1930-ті рр.): сучасні дослідження та інтерпретації / В. П. Футала // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Держава та армія. – 2008. – № 612. – С. 124–129.

Николай Стопчак

РЕЖИМ ИНТЕРНИРОВАНИЯ АРМИИ УНР В ЛАГЕРЯХ ПОЛЬШИ И РУМЫНИИ В СОВРЕМЕННОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ

В статье комплексно проанализирована современная украинская историография, касающаяся режима интернирования Армии УНР в лагерях Польши и Румынии в 1921–1924 гг., определены характерные черты историографического процесса, выделен круг проблем, которые нуждаются в дальнейшем научном изучении и интерпретации.

Ключевые слова: украинская военная эмиграция, интернированные, режим интернирования, историография, историографический процесс.

Mykola Stopchak

THE REGIME OF UKRAINIAN NATIONAL REPUBLIC ARMY INTERNMENT IN POLAND AND RUMANIAN CAMPS (1921 – 1924) IN MODERN DOMESTIC HISTORIOGRAPHY

The article deals with the complex investigation of modern domestic historiography works devoted to the regime of Ukrainian National Republic Army internment in Poland and Rumanian camps in 1921–1924. Defined are characteristic features of the historiographic process; identified are the issues that need further scientific research and interpretation.

Key words: Ukrainian military immigration, interned, the regime of internment, historiography, historiography process